

Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts

**Kapitāla personificēšana
piensaimnieku kooperatīvajās sabiedrībās**

Metodiskie ieteikumi

Rīga 1994

Kapitāla personificēšana piensaimnieku kooperatīvajās sabiedrībās

Metodiskie ieteikumi, kā veikt kapitāla personificēšanu
pagastu piensaimnieku kooperatīvajās sabiedrībās un šo sabiedrību savienībās
atbilstoši Latvijas Republikas likumam
“Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju”

Ieteikumi publicēšanai sagatavoti Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūtā

Atbildīgie par izdevumu:

Andris Miglavs

Normunds Ozoliņš

Adrese:

Strukturu ielā 14, Rīgā, LV-1039

Saturs

1. IEVADS	4
2. PERSONIFICĒŠANAS VISPĀRĒJIE JAUTĀJUMI	6
Biedrība pirms objekta nodošanas	6
Objekta nodošana	6
Gada noslēgums. Peļņas sadale	7
Peļņas sadales rezultāti.	11
Zaudējumu sadale	12
3. KAPITĀLA PERSONIFICĒŠANA PAGASTU PIENSAIMNIEKU KOOPERATĪVAJĀS SABIEDRĪBĀS	12
Kapitāla personificēšana 1994. gadā.	12
Kapitāla personificēšana 1995. gadā.	15
Peļņas un personificēšanas rezerves sadales rezultāti	15
4. PERSONIFICĒŠANAS ĪPATNĪBAS RAJONU PIENSAIMNIEKU KOOPERATĪVAJĀS SABIEDRĪBĀS, SAVIENĪBĀS, PAGASTU BIEDRĪBU BIEDRĪBĀS.	16
Personificējamā kapitāla novērtēšana un rezervēšana	16
Pirmais personificēšanas posms 1994. gadā	17
Otrais personificēšanas posms 1995. gadā	18
Saikne starp kapitāla personificēšanu biedrību savienībā un pagasta PKS	18

1. IEVADS

Viens no pamatfaktoriem, kas nosaka jebkuras saimniekošanas formas darbības efektivitāti, ir īpašumattiecības, to sakārtošana. Tādēļ arī piensaimnieku kooperatīvajās sabiedrībās (PKS) būtisks ir jautājums par to īpašumā nodoto piena pārstrādes uzņēmumu tiesisko statusu un īpašuma personificēšanas kārtību.

Vairums piensaimnieku kooperatīvo sabiedrību piena pārstrādes uzņēmumus savā īpašumā ir ieguvušas, izpildot Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1992. gada 15. aprīļa lēmumu "Par piena pieņemšanas un pārstrādes uzņēmumu privatizāciju".

Atbilstoši šī lēmuma otrajam punktam vajadzēja "bez atlīdzības nodot īpašumā atjaunotajām vai no jauna nodibinātajām piensaimnieku biedrībām un sabiedrībām piena pieņemšanas un pārstrādes uzņēmumus, kas atrodas to darbības zonās un to struktūrvienības, pamatfondus, apgrozāmos un amortizācijas atskaitījumu līdzekļus".

Tādējādi, pēc Latvijas Republikas Lauksaimniecības (Zemkopības) ministrijas pavēles parakstīšanas par piena pieņemšanas un pārstrādes objektu nodošanu kādai no (PKS) un objekta pieņemšanas - nodošanas akta parakstīšanas, šie uzņēmumi jau ir uzskatāmi par to likumīgu īpašumu. Vienīgi rīcībai ar šo īpašumu ir uzlikts zināms apgrūtinājums, jo Latvijas Republikas likuma "Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju" 24. pantā ir noteikts, ka

"Līdz īpašuma personificēšanai sabiedrība bezatlīdzības kārtībā tai nodoto valsts īpašumu nedrīkst atsavināt..."

Jau minētajā Augstākās Padomes lēmumā tika noteikts, ka nodotā kapitāla personificēšanas kārtību noteiks Latvijas Republikas likums "Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju".

Minētā likuma 24. pants nosaka, ka personificēšana izdarāma divos posmos:

- pēc stāvokļa 01.01.94. jāpersonificē puse no sabiedrībai bezatlīdzības kārtībā nodotā valsts īpašuma vērtības;
- pēc stāvokļa 01.01.95. personificē atlikušo nodotā valsts īpašuma vērtību.

Personificēšanas pirmajam posmam jau vajadzētu būt noslēgtam 1994. gada sākumā. Kā zināms metodisks atbalsts tam varēja kalpot metodiskie ieteikumi- komentārs "Piena pārstrādes uzņēmumu privatizācija"¹. Tomēr darba gaitā mums tika uzdoti virkne praktisku jautājumu, uz kuriem ne vienmēr bija sagatavotas atbildes minētajā komentārā.

Ievērojot, ka pēc stāvokļa 1995. gada 1. janvārī būs izdarāms personificēšanas otrais un noslēdzošais posms, pēc kura visas turpmākās izmaiņas sabiedrību kapitālos būs atkarīgas vienīgi no pašas sabiedrības saimnieciskās darbības rezultātiem un biedru lēmumiem, ir būtiski šo procesu noslēgt atbilstoši likuma prasībām, lai izvairītos no turpmākām domstarpībām attiecībā uz katra biedra īpašuma daļu sabiedrībā.

Tāpēc ir sagatavoti šie metodiskie ieteikumi, kuros ir mēģināts iztirzāt tās problēmas, kas saistās ar

- ◆ pagastu piensaimnieku kooperatīvajām sabiedrībām bezatlīdzības kārtībā nodotā īpašuma personificēšanu;

¹ A.Miglavs, "Piena pārstrādes uzņēmumu privatizācija", Rīga, Agroinformācija, 1993

- ◆ rajonu piensaimnieku kooperatīvajām sabiedrībām un piensaimnieku kooperatīvo sabiedrību savienībām vai biedrību biedrībām bezatlīdzības kārtībā nodotā īpašuma personificēšanu.

Tāpat šis darbs varētu līdzēt, lai risinātu jautājumus, kuri rodas sakarā ar sabiedrības īpašuma pieaugumu (vai samazināšanos), kā arī ar saimnieciskā gada noslēgumu, pārskatu, peļņas sadali un zaudējumu segšanu.

Materiāla labākai uztverei aplūkojamie jautājumi ir ilustrēti ar samērā reāliem, kaut gan anonīmiem piemēriem.

šos metodiskos ieteikumus publikācijai sagatavoja Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta Kooperācijas un pārvaldes problēmu sektora zinātniskie līdzstrādnieki Andris Miglavs, Normunds Ozoliņš, asistente Ilze Vabole.

2. PERSONIFICĒŠANAS VISPĀRĒJIE JAUTĀJUMI

Atbilstoši Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1992. gada 15. aprīļa lēmumam "Par piena pieņemšanas un pārstrādes uzņēmumu privatizāciju" PKS nododot piena pieņemšanas un pārstrādes uzņēmumus, pēc pieņemšanas - nodošanas akta parakstīšanas šie objekti bija jāiekļauj sabiedrības bilanci atbilstoši nodošanas vērtībai. Aplūkosim šos jautājumus uz nosacītas biedrības "Piensaimnieks" piemēra.

Biedrība pirms objekta nodošanas

Piemēram, biedrība "Piensaimnieks" savu darbību uzsāka 1992. gada 15. oktobrī. 1993. gada 1. martā biedrībā bija 20 biedri. Minētie biedri iepriekšējā saimnieciskajā gadā bija kopā saražojuši un pārdevuši piena pārstrādes uzņēmumiem 190 tonnas piena. Tāpēc, pamatojoties uz biedrību paraugstatūtos noteikto normatīvu- 2400 kg piena uz vienu paju, biedrības pamatkapitāls sastāvēja no 80 pajām, katra Ls 5 apmērā. Nekādi īpašumi biedrībai šajā brīdī vēl nepiederēja².

Tādējādi biedrības bilance 01.03.93. bija sekojoša:

Aktīvs		Pasīvs	
Čkas	0	Pamatkapitāls ³	400
Iekārtas	0	Rezerves kapitāls	0
Pamatlīdzekļi kopā	0	Pašu kapitāls kopā	400
- apgr.līdz. krājumi	0	Ilgtermiņa kredīti	0
- nauda	400	Īstermiņa kredīti	0
Apgrozāmie līdzekļi kopā	400	Aizņemtie līdzekļi kopā	0
Aktīvi kopā	400	Pasīvi kopā	400

Vienam no 20 biedrības biedriem - Pēterim Bērziņam, pamatojoties uz iepriekšējā gadā realizētajiem 7000 kg piena, piederēja 3 pajas, 15 latu vērtībā.

Objekta nodošana

Minētajā datumā, pamatojoties uz LR Lauksaimniecības ministrijas pavēli un pieņemšanas - nodošanas aktu sabiedrībai bezatlīdzības kārtībā nodeva objektu "Pienotava", Ls 15000 vērtībā, kas sastāvēja no pamatlīdzekļiem Ls 13000 vērtībā un apgrozāmajiem līdzekļiem Ls 2000 vērtībā. Iegrāmatojot šī objekta vērtību, sabiedrības bilance ieguva sekojošu izskatu:

² Gadījumā, ja biedrībai jau piederēja kādas materiālās vērtības, tās būtu bijušas iegrāmatojamas attiecīgajos bilances posteņos

³ te jāievēro, ka pamatkapitāla vērtība **vienmēr** ir vienāda ar biedru paju nominālvērtību summu

Aktīvs		Pasīvs	
Ēkas	10000	Pamatkapitāls	400
Iekārtas	3000	Rezerves kapitāls	0
Pamatlīdzekļi kopā	13000	Personificēšanas rezerve	15000
		Pašu kapitāls kopā	15400
- apgr.līdz. krājumi	2000	Ilgtermiņa kredīti	0
- nauda	400	Īstermiņa kredīti	0
Apgrozāmie līdzekļi kopā	2400	Aizņemtie līdzekļi kopā	0
Aktīvi kopā	15400	Pasīvi kopā	15400

Kā redzams, bilances aktīvu pusē pārņemtais objekts ir iegrāmatots atbilstoši šī objekta materiālajam sastāvam. Pasīva daļā šī objekta vērtība ir iekļauta speciālā bilances postenī "personificēšanas rezerve". Tādējādi sabiedrības pamatkapitāls un arī paju skaits un to vērtība šajā brīdī nemainās.

Tādējādi arī Pēterim Bērziņam turpina piederēt 3 pajas 5 latu vērtībā katra.

Turpmāk, veicot Latvijas Republikas likumā "Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju" noteikto kapitāla personifikāciju, visas darbības notiks vienīgi bilances iedaļā "Pašu kapitāli", un tās skars bilances posteņus

- ◆ Pamatkapitāls
- ◆ Rezerves kapitāls
- ◆ Personificēšanas rezerve

Gada noslēgums. Peļņas sadale

Atbilstoši likumam pēc stāvokļa 1994. gada 1. janvārī ir jāveic kapitāla personificēšanas pirmais posms. Laika ziņā tas sakrīt arī ar biedrības gada pārskata apstiprināšanu un sabiedrības peļņas (zaudējumu) sadali. Tas ir jādara sabiedrības gada pārskata sapulcē.

1993. gadā sabiedrība iepirkusi 500 tonnas piena, tajā skaitā no biedriem 250 tonnas un no Bērziņa Pētera 3,5 tonnas. Laikā līdz 1993. gada 31. decembrim biedrībā papildus iestājās vēl 8 zemnieki, kopā ieguldot pamatkapitālā Ls 100. Kopējais paju skaits tādējādi sasniedza 100.

Saimniekošanas rezultātā sabiedrības līdzekļi ir mainījušies sekojoši:

Sabiedrības bilance 1993. gada 31. decembrī

Aktīvs		Pasīvs	
Ēkas	10000	Pamatkapitāls	500
Iekārtas	8000	Rezerves kapitāls	0
Pamatlīdzekļi kopā	18000	Personificēšanas rezerve	15000
	0	Nesadalītā peļņa	4000
	0	Pašu kapitāls kopā	19500
- apgr.līdz. krājumi	1000	Ilgtermiņa kredīti	0
- nauda	2400	Īstermiņa kredīti	1900
Apgrozāmie līdzekļi kopā	3400	Aizņemtie līdzekļi kopā	1900
Aktīvi kopā	21400	Pasīvi kopā	21400

Sabiedrības aktīvu pieaugumam ir bijuši divi avoti:

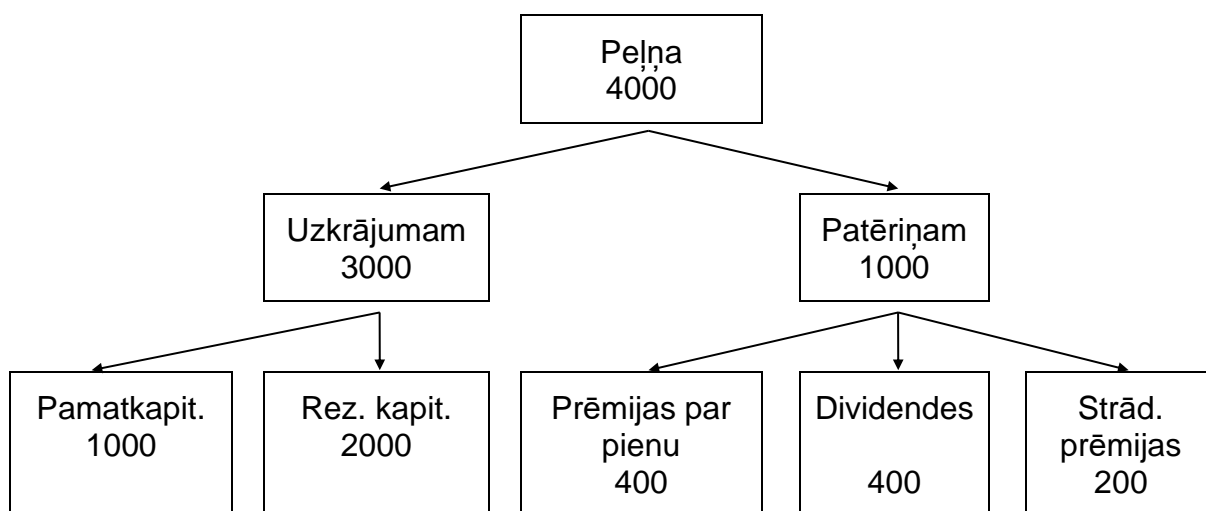
- ◆ aizņemtie līdzekļi Ls 1900 vērtībā;
- ◆ peļņa Ls 4000 apmērā.

Atbilstoši likumam par kooperatīvajām sabiedrībām gada pārskata sapulcē biedriem jālemj par peļņas sadali.

Bet PKS gadījumā papildus gada pārskata sapulcē biedriem jālemj arī par 1/2 personificēšanas rezerves sadali.⁴

Vispārīgāks ir jautājums par peļņas sadali, un daudzi no lēmumiem, kas pieņemami šajā jomā, attieksies arī uz personificēšanas rezerves sadali.

Peļņas sadalē jāievēro sekojoša shēma:

1. zīmējums. Peļņas sadales shēma

⁴ Par to nākošajā nodaļā

1. Uzkrājums un patēriņš

Vispirms ir jāpieņem lēmums par proporcijām starp uzkrājuma un patēriņa fondiem.

- Kā kritērijs šeit darbojas sabiedrības nepieciešamība attīstīt savu ražošanas bāzi. Ja ir jāizdara ieguldījumi jaunu ražošanas iekārtu iegādei vai telpu rekonstrukcijai, piemēram, piena dzesētāju, piena mašīnu vai laboratorijas iekārtu iegādei, šiem pasākumiem nepieciešamie līdzekļi no peļņas ir jānovirza uzkrāšanai. Gadījumā, ja ar peļņu nepietiek, biedriem ir jādomā par līdzekļu piesaisti no citiem avotiem, piemēram, personīgo naudas ieguldījumu vai piesaistītu kredītu veidā. Konkrētajā piemērā redzams, ka sabiedrība jau ir izdarījusi ilgtermiņa ieguldījumus ēkās un iekārtu iegādē Ls 5000 apmērā, kas par Ls 1000 pārsniedz peļņas masu. Tādēļ šoreiz vispār nebūtu pamats lemt par peļņas novirzīšanu patēriņa fondā. Tomēr sabiedrības biedri nolēma, ka vismaz simboliski ir jābūt arī kādām dividendēm, kaut arī tas notiktu uz nākošo periodu peļņas rēķina (šobrīd ņemot kredītu- minētajā piemērā jau ir paņemts īstermiņa kredīts Ls 1900).
- Tādējādi kopsapulce nolēma uzkrājuma fondā ieskaitīt Ls 3000.

2. Uzkrājuma fonda sadale starp pamatkapitālu un rezervēm

Uzkrājuma fondā novirzītos līdzekļus var ieskaitīt:

- ♦ **pamatkapitālā** - tad tas viennozīmīgi saistās ar izmaiņām sabiedrības dalībnieku paju skaitā un to vērtībā.
- ♦ **rezervēs (rezerves kapitālā)**. Rezervēs ieskaitītie līdzekļi arī pieder pie sabiedrības pašu līdzekļiem, vienīgi tie nav personificēti, un tos tieši nesaista ar paju iemaksu un izmaksu apmēriem.

Pamatkapitāla palielināšanas iespējas

Pamatkapitāla lielums ir tieši proporcionāls paju skaitam un to nominālvērtībai. Tādējādi tā palielināšana var notikt:

- ♦ saistībā ar pajas nominālvērtības pieaugšanu vai
- ♦ palielinot paju skaitu.

Pajas nominālvērtības pieaugums tieši vai netieši ir saistīts ar vairākiem pozitīviem un arī negatīviem momentiem.

Pie **pozitīviem** rezultātiem varētu minēt:

- ♦ augstākas kredīta saņemšanas iespējas, kā arī
- ♦ esošo biedru līdzdalības svara pieaugumu sabiedrības kapitālā.

Kā **negatīvu** parādību var pieminēt -

- ♦ grūtības jaunu biedru piesaistīšanā (jo iestājoties biedrībā, biedram ir jāiegulda vismaz viena paja, bet gada laikā ir jāiegulda viss viņam piekrītošo paju skaits. Bet pie lielāka pajas nomināla šī summa, protams, attiecīgi palielinās) un
- ♦ esošo biedru centrālās tiesiskās pieauguma iespējamība juridiski pamatotā cerībā uz augstu pajas nomināla saņemšanu skaidrā naudā. Tas ir saistīts ar apstākli, ka likumā ir garantētas tiesības biedriem, izstājoties no sabiedrības saņemt no tās ieguldītās pajas pēc to nominālvērtības. Masveidīgas biedru izstāšanās gadījumā sabiedrībai var rasties zināmas ekonomiskas problēmas.

Piensaimniecības kooperatīvi ir vērsti uz piena ražošanas un tā realizācijas iespēju nodrošināšanu. Biedru līdzdalībai kooperatīvos saskaņā ar vienu no kooperācijas pamatprincipiem ir jābūt proporcionālai biedra līdzdalībai pakalpojumu izmantošanā (ņemšanā). Tāpēc par līdzdalības kritēriju pakalpojumu ņemšanā var kalpot praktiski vienīgi biedra saimniecībā saražotais vai no tās realizētais piens. Tādējādi, ja tiktu lemts par paju skaita izmaiņām, to palielinot, tad būtu jāmaina arī pajas normatīvs no paraugstatūtos noteiktā 2400 kg piena - 1 paja uz citu. Jo, saglabājoties tam pašam biedru ražotā piena apjomam, faktiski vienīgā iespēja saglabāt saikni starp piena apjomu un paju skaitu, tam palielinoties, ir samazināt šo normatīvu.

Kā labākā iespēja, lai izvairītos no pārmērīga pamatkapitāla palielinājuma, varētu būt lielākas uzkrājumam novirzītās peļņas daļas ieskaitīšana rezerves kapitālā.

Rezerves kapitāla pieauguma nepieciešamība un iespējas.

Rezerves fondu var veidot:

- ◆ obligātie atskaitījumi no sabiedrības peļņas. Rezerves kapitāla veidošanās minimālos normatīvus reglamentē sabiedrības statūti. Parasti šis normatīvs ir ne mazāk kā 5 % no sabiedrības gada peļņas;
- ◆ ar sabiedrības kopsapulces lēmumu ieskaitot rezerves fondā arī papildus peļņas daļu.

Uzkrājuma fondā ieskaitītās peļņas daļas sadalījums

Apsverot iepriekš minētos apstākļus, PKS "Piensaimnieks" biedru kopsapulce nolēma no uzkrājuma fondā ieskaitītajiem Ls 3000

- ◆ pamatkapitālā ieskaitīt Ls 1000, palielinot pajas nominālvērtību līdz Ls 15;
- ◆ rezerves kapitālā ieskaitīt Ls 2000.

3. Patēriņa fondā ieskaitāmās peļņas daļas sadalījums.

Patēriņa fondā novirzītos līdzekļus var novirzīt:

- ◆ ***prēmijām par pienu*** - tās ir izmaksas sabiedrības biedriem par sabiedrībai pārdoto pienu (iespējams, ievērojot piena kvalitātes rādītājus vai piena piegādes kādos īpašos periodos) proporcionāli tā apjomiem.
- ◆ ***dividenžu izmaksai*** - tās izmaksājamas sabiedrības biedriem proporcionāli viņiem piederošajām pajām gada slēguma brīdī neatkarīgi no pārdotā piena daudzuma.
- ◆ ***strādājošo prēmēšanai*** - šie līdzekļi izmaksājami strādājošajiem atbilstoši sabiedrībā apstiprinātajiem strādājošo prēmēšanas noteikumiem

Sakarā ar iepērkamā piena trūkumu daudzas sabiedrības nediferencē piena iepirkuma cenu starp biedriem un nebiedriem. Šādā gadījumā prēmijas par pienu var kalpot kā atlīdzība biedriem par viņu līdzdarbību sabiedrības saimniekošanas rezultātu uzlabošanā, pārdodot savā saimniecībā saražoto pienu tieši savai biedrībai un nevis uzpircējiem.

Savukārt, dividendes ir atlīdzība par biedrībā ieguldīto kapitālu. Ja biedru paju skaits patiešām ir saistīts ar biedra piegādātā piena apjomu, tad varētu nebūt būtiskas atšķirības, kuru no diviem šeit minētajiem kritērijiem lietot. Tomēr šodienas apstākļos, kad ne visās sabiedrībās ir vērojama tieša kopsakarība starp biedru paju skaitu un viņu ražotā piena apjomu, var būt attaisnojama abu šo kritēriju vienlaicīga pielietošana.

Atbilstoši PKS "Piensaimnieks" pastāvošajiem prēmēšanas noteikumiem strādājošajiem gada laikā papildus darba samaksai izmaksājamo prēmiju summa sastādīja Ls 200.

Biedru kopsapulce nolēma patēriņa fondā ieskaitītos Ls 1000 sadalīt sekojoši:

- ◆ dividenžu izmaksai -Ls 400, tas ir, Ls 4 par katru paju;
- ◆ prēmijām par pienu - Ls 400 tas ir, Ls 1,6 par katru no biedra iepirkto piena tonnu 5;
- ◆ prēmijām strādājošajiem- Ls 200.

Peļņas sadales rezultāti.

Tādējādi sabiedrības gada bilance pēc peļņas sadales, bet pirms kapitāla personificēšanas izskatītos sekojoši:

Aktīvs		Pasīvs	
Ēkas	10000	Pamatkapitāls	1500
Iekārtas	8000	Rezerves kapitāls	2000
Pamatlīdzekļi kopā	18000	Personificēšanas rezerve	15000
	0	Nesadalītā peļņa	0
	0	Pašu kapitāls kopā	18500
- apgr. līdz. krājumi	1000	Ilgtermiņa kredīti	0
- nauda	2400	Īstermiņa kredīti	2900
		No tiem: parādi biedriem par peļņas sadali	800
		prēmijas strādājošajiem	200
Apgrozāmie līdzekļi kopā	3400	Aizņemtie līdzekļi kopā	2900
Aktīvi kopā	21400	Pasīvi kopā	21400

šādas peļņas sadales rezultātā, ko akceptēja kopsapulce, PKS "Piensaimnieks" biedrs Pēteris Bērziņš ieguva papildus ienākumus:

- ◆ dividendes par 3 pajām - Ls 12 ;
- ◆ prēmiju par realizētajām 3,5 tonnām piena - Ls 5,6.

Ja viņš sabiedrībā strādātu algotu darbu, viņam būtu iespēja saņemt arī daļu no strādājošajiem paredzētā prēmiju fonda.

⁵ varētu būt, piemēram, arī Ls 2,0 par 1. šķiras piena tonnu, vai Ls 4 par ziemas periodā piegādātā piena tonnu.

Zaudējumu sadale

Ja sabiedrības pirmais pastāvīgās darbības gads ir nesis zaudējumus, tad sapulcei jālemj par zaudējumu segšanas ceļiem vai sabiedrības likvidāciju. Normāli kā galvenais zaudējumu segšanas avots kalpo sabiedrības rezerves fonds. Tā kā pirmajā darbības gadā rezerves fonds vēl nav izveidojies, tad atliek divi zaudējumu segšanas avoti:

- ◆ biedru iemaksas zaudējumu segšanai;
- ◆ zaudējumu atstāšana uz nākošo saimniecisko gadu.

Ja sapulce lemj par zaudējumu segšanu ar biedru iemaksām, tad iemaksu apmēru nosaka proporcionāli biedra īpašumā esošo paju skaitam, jo biedra līdzdalību sabiedrībā nosaka tā īpašuma daļa - paja.

Ja sabiedrības biedri uzskata par nepieciešamu turpināt darbību un kreditoru prasības ir atliekamas, tas ir, tās neprasa tūlītēju norēķināšanos, sapulce var lemt arī par zaudējumu sadales atlikšanu uz nākošā saimnieciskā gada beigām.

Ja tiek pieņemts lēmums par likvidāciju, tad rīkojas atbilstoši piensaimnieku kooperatīvās sabiedrības vai piensaimnieku kooperatīvo sabiedrību savienības statūtiem un 1991. gada 6. augusta likumā "Par kooperatīvajām (kopdarbības) sabiedrībām" noteiktajām prasībām.

3. KAPITĀLA PERSONIFICĒŠANA PAGASTU PIENSAIMNIEKU KOOPERATĪVAJĀS SABIEDRĪBĀS

Kapitāla personificēšana 1994. gadā.

Sabiedrības biedriem lemjot par 1993. gada pārskata un arī par 1994. gada pārskata apstiprināšanu, vienlaikus jālemj arī par bezatlīdzības kārtībā biedrības īpašumā nodotā kapitāla personificēšanu.

Latvijas Republikas likuma "Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju". 24. pants nosaka, ka piensaimnieku kooperatīvajām sabiedrībām bezatlīdzības kārtībā nodotajam īpašumam atbilstošā kapitāla personificēšana izdarāma divos posmos:

- ◆ pēc stāvokļa 01.01.1994.;
- ◆ pēc stāvokļa 01.01.1995.

Katrā no šiem posmiem personificē pusi no sabiedrībai bezatlīdzības kārtībā nodotā īpašuma vērtības.

...“To izdara, minēto kapitāla vērtību ieskaitot sabiedrības pamatkapitālā un attiecīgi palielinot visu paju skaitu vai to nominālvērtību.”.....

No minētā likuma citāta izriet, ka kapitāla personificēšana izpaužas īsti vienkārši:

- 1) tiek atrasta 1/2 no sākotnēji bezatlīdzības kārtībā biedrībai nodotā īpašuma vērtības (kas ir ieskaitīta personificēšanas rezervē);
- 2) tiek saskaitītas visas sabiedrības biedru ieguldītās pajas (attiecīgi pēc stāvokļa 1994. gada un 1995. gada 1. janvārī), par kurām ir nokārtoti visi maksājumi;

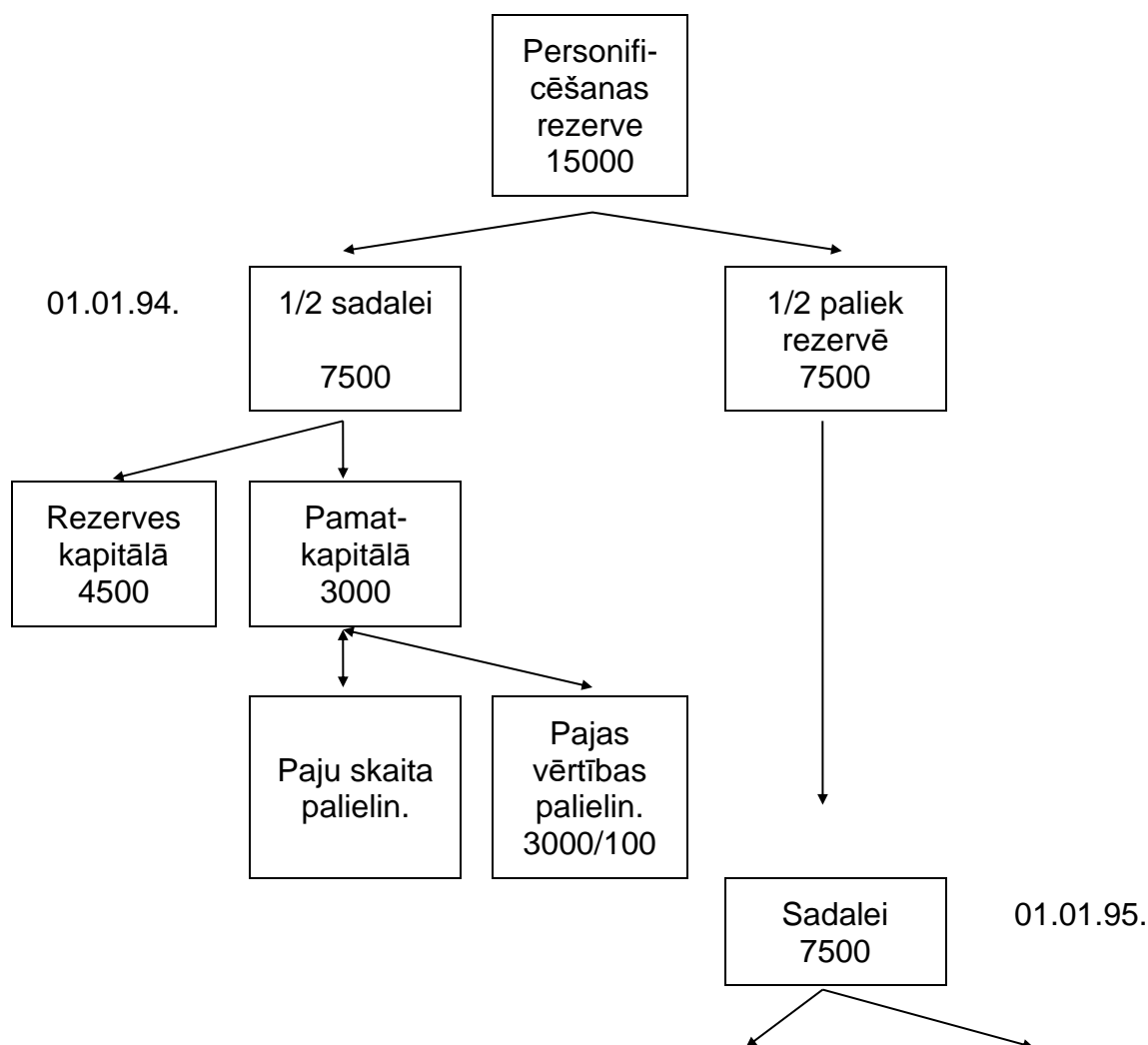
- 3) tiek izdalīta personificējamā kapitāla vērtība ar iepriekš atrasto paju skaitu, iegūstot pajas nominālvērtības pieaugumu;
- 4) tiek saskaitīta pajas sākotnējā nominālvērtība ar aprēķināto pieaugumu, un jauno vērtību ielabo sabiedrības statūtos, kā arī sabiedrības biedru grāmatiņās;
- 5) sabiedrības bilancē izdara nepieciešamās izmaiņas, attiecīgi samazinot personificēšanas rezervi un palielinot pamatkapitālu.

Tomēr pamatkapitāla palielināšana šādā ceļā ne vienmēr var būt mērķtiecīga. Sevišķi tas ir tajos gadījumos, kad sabiedrībā nav iestājušies vairākums konkrētajā piena zonā ietilpstošo piena ražotāju. Galvenokārt tas saistās ar tiem pašiem cēloņiem, par kuriem ir teikts jau iepriekš 2. punktā.

Šai problēmai varētu piedāvāt sekojošu atrisināšanas ceļu.

Tas balstās uz to, ka likumā noteiktā personificēšanas kārtība pēc savas būtības personificēšanai pakļaujamajai kapitāla daļai noņem izmantošanas ierobežojumus - apgrūtinājumu. Tas notiek divos posmos - 1/2 no sākotnējās personificēšanas rezerves vērtības, kas mūsu piemērā būtu Ls 7500 pēc stāvokļa 1994. gada 1. janvārī, un otrai pusei - 1995. gada 1. janvārī.

Līdz ar to šī vērtība no personificēšanas rezerves kļūst par pilnvērtīgu sabiedrības pašu kapitālu, līdzīgi kā tas ir ar sabiedrības peļņu. Tad biedrības biedru kopsapulcei ir tiesības lemt par tās izmantošanas virzieniem. Pēc būtības ar šo sadalāmo personificēšanas rezerves daļu var rīkoties tāpat kā ar uzkrājumam novirzāmo peļņas daļu un pēc tiem pašiem kritērijiem - skatīt šo ieteikumu 2. punktu. Šis pieejas ilustratīvs attēlojums sniegts 2. zīmējumā.

2. zīmējums. Kapitāla personificēšanas shēma

PKS "Piensaimnieks" biedru kopsapulce 1994. gada sākumā gada pārskata sapulcē nolēma, ka no personificēšanai pakļaujamā kapitāla Ls 7500 apmērā:

- ◆ pamatkapitālā ir ieskaitāmi Ls 3000
- ◆ rezerves kapitālā Ls 4500

Arī jautājumā par pamatkapitāla palielināšanas ceļiem ir ievērojami tie paši kritēriji kā peļņas sadales apraksta gadījumā. Pamatojoties uz tiem, PKS "Piensaimnieks" biedru kopsapulce nolēma visu pamatkapitāla palielinājumu saistīt ar pajas nominālvērtības palielinājumu, nemainot to skaitu. Par cik 1994. gada 1. janvārī biedrībā bija 28 biedri ar kopējo paju skaitu 100, personificēšanas rezultātā pajas nominālvērtība pieauga vēl par Ls 30, sasniedzot Ls 45.

Mums jau labi pazīstamajam Pēterim Bērziņam piederošo paju kopējā vērtība tādējādi ir pieaugusi no Ls 15 (pirms gada pārskata sapulces) līdz Ls 135.

Sabiedrības bilance pēc šajā gada pārskata sapulcē pieņemto lēmumu īstenošanas tādējādi būtu sekojoša.

Ēkas	10000	Pamatkapitāls	4500
Iekārtas	8000	Rezerves kapitāls	6500
Pamatlīdzekļi kopā	18000	Personificēšanas rezerve	7500
	0	Nesadalītā peļņa	0
	0	Pašu kapitāls kopā	18500
- apgr.līdz. krājumi	1000	Ilgtermiņa kredīti	0
- nauda	2400	Īstermiņa kredīti	2900
		No tiem: parādi biedriem par peļņas sadali	800
		prēmijas strādājošajiem	200
Apgrozāmie līdzekļi kopā	3400	Aizņemtie līdzekļi kopā	2900
Aktīvi kopā	21400	Pasīvi kopā	21400

Kapitāla personificēšana 1995. gadā.

1995. gadā līdzīgi būs jālemj par atlikušās personificēšanas rezerves sadali (vēl Ls 7500). Vienīgi šajā gadījumā izmaiņas skars tās biedru pajas, kas būs pilnībā ieguldītas līdz 1995. gada 1. janvārim.

Ne visās biedrībās ir veikta kapitāla personificēšana 1994. gadā. Šādos gadījumos tā būtu jāizdara līdz ar 2. personificēšanas posmu. **Tomēr jāuzsver, ka par sadales kritēriju ir jākalpo biedru paju skaitam, kāds tas bija 1994. gada 1. janvārī.**

Peļņas un personificēšanas rezerves sadales rezultāti

Minētajām darbībām ir sekojoši rezultāti.

- 1) Sabiedrības pamatkapitāls ir pieaudzis līdz Ls 4500, bet sabiedrības rezerves kapitāls - līdz Ls 5000.
- 2) Sabiedrības reālie līdzekļi un īpašumi 1993. gada laikā ir pieauguši tikai uz peļņas rēķina no sabiedrības saimnieciskās darbības, kā arī no sabiedrības jaunpienākušo biedru iemaksām, un šī vērtība ir palielinājusies tikai par Ls 3100.
- 3) Biedra pajas nominālvērtība ir sasniegusi Ls 45, tā ir pieaugusi 9 reizes.
- 4) Esošajiem sabiedrības biedriem izstājoties no sabiedrības, ir tiesības pretendēt uz izmaksu naudā Ls 45 apmērā par katru viņu īpašumā esošo paju.
- 5) Sabiedrībā iestājoties jauniem biedriem, tiem būtu jāiegulda pajas agrāko Ls 5 vietā Ls 45, kas padara iestāšanos šajā biedrībā par visai apgrūtināšu.

Tāpēc ieteicams biedrībām, lemjot par personificēšanas rezerves sadali, pārdomāt, cik lielu šīs rezerves daļu ieskaitīt pamatkapitālā.

4. PERSONIFICĒŠANAS ĪPATNĪBAS RAJONU PIENSAIMNIEKU KOOPERATĪVAJĀS SABIEDRĪBĀS, SAVIENĪBĀS, PAGASTU BIEDRĪBU BIEDRĪBĀS.

Lielā mērā kapitāla personificēšanas procesā pagastu piensaimnieku sabiedrību savienībās jārikojas kā augstāk aprakstīts par pagastu biedrībām. Tas saistās gan ar peļņas sadali, gan arī ar ierakstiem savienības bilanci.

Tomēr ir arī vairākas atšķirības no iepriekš aplūkotā pagastu piensaimnieku sabiedrību gadījuma.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas likuma "Par piena pārstrādes uzņēmumu privatizāciju", 23. panta prasībām, ja "...beztlīdzības kārtībā nododamā objekta apkalpes zona aptver vairāku pagastu piensaimnieku kooperatīvo sabiedrību darbības iecirkņus, uz šā objekta bāzes dibināma šo pagastu PKS sabiedrība vai šādu sabiedrību savienība, kapitāla sadalījumu tajā nosakot..." "...proporcionāli nosacītā piena daudzumam, kuru 1991. un 1992. gadā kopā pārstrādei privatizējamajā objektā piegādājuši šo biedrību darbības iecirkņos ietilpstošo pagastu piena ražotāji."

Personificēšana piensaimnieku sabiedrību savienības gadījumā nozīmē kapitāla sadali starp konkrētām juridiskām personām- biedrībām, kas ir savienības dalībnieki.

Tādējādi pirmajā personificēšanas posmā Savienības pamatkapitālā ieskaita pusi no beztlīdzības kārtībā nodotā kapitāla vērtības, to sadalot esošajiem biedriem (pagastu biedrībām) proporcionāli 1991./92. gadā pārstrādei nodotajam pienam.

Personificējamā kapitāla novērtēšana un rezervēšana

Aplūkosim šīs īpatnības uz kāda nosacīta rajona nozīmes objekta piemēra, ko beztlīdzības kārtībā nodeva īpašumā rajona piensaimnieku sabiedrību savienībai.

Nododamais objekts nodošanas brīdī tika novērtēts Ls 234782 vērtībā. Tomēr tas nebija viendabīgs objekts, bet sastāvēja no centrālās pienotavas, kā arī no vairākām citām sīkākām piena savāktuvēm, ko savā īpašumā pieprasīja konkrētas pagastu biedrības. To kopējā vērtībā sastādīja Ls 18234. Tāpēc rezervējamais kapitāls tika sadalīts sekojošā kārtībā.

- 1) Tika izrēķināts nodotā objekta apkalpes zonā ietilpstošo pagastu piena ražotāju 1991.-92. gados ražotā un realizētā piena īpatsvars kopējā šī rajona piena ražošanas apjomā (3.1. tabulas 2. aile).
- 2) Pamatojoties uz minēto īpatsvaru, tika aprēķināta katram pagastam (to pārstāvošajai biedrībai) piekrītošā kapitāla daļa no kopējās vērtības Ls 234782 (3. aile).
- 3) No šīs vērtības tika atņemta konkrētā pagasta biedrībai pašai nodotā īpašuma vērtība (4. un 5. ailes).
- 4) Tika izrēķināts katram pagastam (to pārstāvošajai biedrībai) piekrītošā kapitāla daļa centrālajā objektā (5. un 6. ailes).
- 5) šīs kapitāla daļas tika sadalītas uz pusēm personificēšanai pēc stāvokļa 1994. gada 1. janvārī un 1995. gada 1. janvārī (7. un 8. ailes).

Te jāuzsver, ka personificējamā kapitāla sadalījums starp atsevišķus pagastus pārstāvošajām piensaimnieku kooperatīvajām sabiedrībām tiek noteikts vienu reizi, pamatojoties uz 1991./92. gados ražotā piena apjomiem, un to neietekmē turpmākajos gados ražotā un realizētā piena apjomi, to izmaiņas.

Pirmais personificēšanas posms 1994. gadā

Būtiskākais kritērijs, lai noteiktu līdzdalību personificēšanā ir tas, vai konkrētā pagasta piena ražotājus pārstāvošā sabiedrība ir rajona piensaimnieku sabiedrību savienības dalībnieks.

3.1. tabula

Bērzaines rajona piensaimnieku kooperatīvo sabiedrību savienības personificējamā kapitāla sadales aprēķins

Pagasti	91./92. gadā nodotais piens %	Piekrītošās kapitāla daļas vērtība Ls	Saņemtā objekta vērtība Ls	Paliekošā vērtība Ls	%	Personif fonds 1994. gadā	Personif. fonds 1995. gadā
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
xxxxxxx	17.4	40852	0	40852	18.87	20426	20426
yyyyyyy	11.5	27000	1630	25370	11.72	12685	12685
eeeeeee	11.5	27000	10147	16853	7.78	8426.5	8426.5
Pienaine	10.6	24887	1338	23549	10.87	11774.5	11774.5
rrrrrrrr	6.4	15027	29	14998	6.93	7499	7499
sssssss	10.8	25356	260	25096	11.59	12548	12548
aaaaaaa	3.8	8922	4465	4457	2.06	2228.5	2228.5
uuuuuuu	8.8	20661	0	20661	9.54	10330.5	10330.5
vvvvvvv	8.5	19956	17	19939	9.21	9969.5	9969.5
ppppppp	0.7	1643	0	1643	0.76	821.5	821.5
llllllll	10	23478	348	23130	10.68	11565	11565
Kopā	100	234782	18234	216548	100	108274	108274

1994. gada sākumā notiekošajā gada pārskata sapulcē savienības dalībniekiem bija jālemj par 1994. gada personificēšanas fonda sadali.

Tika konstatēts, ka vēl 1994. gada 1. janvārī par savienības dalībniekiem nebija kļuvušas pppppp, yyyyyy un ssssss pagastu PKS. Tādējādi šīm biedrībām nav pamata noteikt kapitāla daļas savienībā, par kuras biedriem šīs biedrības nav vēlējušās kļūt.

Pārējo biedrību pārstāvji savukārt lēma par pamatkapitālā ieskaitāmās personificējamā kapitāla daļas lielumu, līdzīgi kā pagastu piensaimnieku sabiedrību gadījumā. Pieņemsim, ka tika nolemts pamatkapitālā ieskaitīt 1/2 no personificējamā kapitāla vērtības, otru pusi atstājot rezerves fondā. Tika nolemts pamatkapitālu palielināt, palielinot biedriem piederošo paju skaitu un saglabājot to pašu nominālvērtību (jo šīs

savienības statūtos nebija noteikts normatīvs paju skaita saistībai ar kādu no līdzdalības apjomiem, piemēram, piena piegādēm).

3.2. tabula

Paju skaita izmaiņas personificēšanas 1. posma rezultātā

Pagasti	Paju skaits 01.01.94.	Personifonds 1994. gadā	Biedrībai piekrītošais pamatkapitāla daļas pieaugums	Paju skaits	Rezerves kapitāla pieaugums LS
1.	2.	3.	4.	5.	6.
xxxxxxx	15	20426	10213	102	x
yyyyyyy	0	12685	0	0	x
eeeeeee	6	8426.5	4213	42	x
Pienaine	9	11774.5	5887	59	x
rrrrrrrr	4	7499	3749	37	x
sssssss	0	12548	0	0	x
aaaaaaa	2	2228.5	1114	11	x
uuuuuuu	7	10330.5	5165	52	x
vvvvvvv	10	9969.5	4984	50	x
ppppppp	0	821.5	0	0	x
lllllllll	8	11565	5782	58	x
Kopā	61	108274	41107	411	67164

Ja ievērojam, ka savienībā noteiktais pajas nomināls ir Ls 100, tad biedriem papildus pienākošos paju skaits ir aprēķināms, dalot biedram piekrītošo pamatkapitāla pieauguma daļu ar šo nominālu un noapaļojot to līdz veselai vērtībai (3.2. tabulas 5. aile).

Starpība starp personificēšanai pakļaujamo kapitāla vērtību un pamatkapitālā ieskaitīto vērtību veido rezerves kapitāla papildinājumu (kopā ar rezerves kapitālā ieskaitīto savienības peļņas daļu).

Otrais personificēšanas posms 1995. gadā

1995. gadā personificēšana savienībā izdarāma līdzīgā kārtībā. Atšķirības rezultātos var izraisīt vienīgi:

- 1) izmaiņas biedru sarakstā;
- 2) lēmums par sadales proporciju starp pamatkapitālu un rezerves kapitālu.

Saikne starp kapitāla personificēšanu biedrību savienībā un pagasta PKS

Normāli būtu, ja gada pārskata sapulce vispirms būtu biedrību savienībā, un tikai pēc tam šo savienību veidojošajās biedrībās.

šajā gadījumā pagasta biedrībai piekrītošā pamatkapitāla palielinājuma daļa būtu jāiekļauj šīs konkrētās biedrības bilanci:

aktīvos - tas skar ilgtermiņa ieguldījumus citās uzņēmēj sabiedrībās;

pasīvos - tas skar pašu kapitālu, un palielina tekošajā gadā personificējamā kapitāla vērtību.

Piemēram, mūsu jau iepriekš aplūkotajā Pienaines pagasta PKS "Piensaimnieks" gadījumā personificēšanai būtu pakļaujama ne tikai minētie Ls 7500 (sk. šī darba 0. nodaļu) , bet arī 59 jaunās pajas Piensaimnieku sabiedrību savienībā Ls 5900 vērtībā. Tādējādi kopējā personificējamā kapitāla vērtība PKS "Piensaimnieks" 1994. gadā sastādītu Ls 13400. Turpmāk būtu jārīkojas, kā minēts šo ieteikumu 3. nodaļā.

